

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

№ 9, 2014 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 330.88:338:351.7 (477)

Я. В. Березний,
к. держ. упр., головний консультант відділу економічної стратегії,
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ

ІНСТИТУЦІЙНІ ПЕРЕДУМОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АСИМЕТРІЇ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Ya. V. Bereznyi,
PhD, Chief Consultant, Department of Economic Strategy, National Institute for Strategic Studies, Kyiv

INSTITUTIONAL PRECONDITIONS OF INFORMATION ASYMMETRY IN THE DOMESTIC MARKET OF UKRAINE

На основі аналізу статистичних даних розкрито особливості поведінки національних підприємств під час світової економічної кризи. Відбулося значне подрібнення підприємств без виходу з ринку. Проте після кризи спостерігається вихід з ринку. Розглянуто ситуацію виснаження ринкових ніш і зростання монополізму на внутрішньому ринку країни.

Зафіксовано основні інституційні вади внутрішнього ринку, що викликають зростання інформаційної асиметрії на ньому. Встановлено управлінський характер цих вад у сучасній практиці економічного регулювання держави. До них належить: панування неформальних домовленостей в укладанні комерційних угод; переважання посередницьких структур у маркетингових ланцюгах; галузеве субсидування суб'єктів господарювання; неоднозначність економічних обґрунтувань пільгових режимів; не ринкове регулювання цін; обтяженість податкового адміністрування; адміністративна дискримінація на ринку. Також виявлено причини загострення інформаційної асиметрії в економіці країни після кризи, що полягає у дезорієнтованості управлінців унаслідок збереження адміністративних практик регулювання ринку на тлі посилення конкурентного і лобістського тиску національних економічних агентів, що так чи інакше домінують на окремих ринкових нішах.

Based on statistical analysis we revealed behaviors of domestic enterprises during the global economic crisis. There was a significant shredding company without exiting the market. However, after the crisis, there is a way out of the market. We consider the situation exhaustion niche markets and growing monopoly on the domestic market.

There were major institutional shortcomings of the domestic market, causing growth of information asymmetry on it. We found administrative nature of these defects in modern economic regulation of the state. These include: the dominance of informal arrangements in negotiating commercial agreements; prevalence of intermediaries in the marketing chain; sectoral subsidies entities; ambiguity feasibility studies preferential regimes; no market price regulation; burdened tax administration; administrative discrimination in the market. Also found exacerbated information asymmetry in the economy after the crisis that is disorientation management practices as a result of the administrative regulation of the background to enhance the competitive pressure and lobbying of national economic agents somehow dominate the specific market niches.

Ключові слова: інформаційна асиметрія, інституційні вади, внутрішній ринок, світова криза, монополізм, антикризові реформи.

Keywords: information asymmetry, institutional shortcomings, the domestic market, global crisis, monopoly, anti-crisis reform.

Постановка проблеми. Сучасна світова фінансово-економічна криза, розгортаючись у 2008-2011 роках, підтвердила низку висновків ґрунтовних економічних досліджень щодо зростання рівня інформаційної асиметрії чи неповноти інформації на фінансових і фондових ринках, а також ринку праці, псевдорациональної поведінки учасників таких ринків, складність прийняття адекватних рішень щодо цих змін державою у проведенні економічної політики [11, с. 124]. Чим менший рівень конкуренції на певному сегменті внутрішнього ринку, тим негативніші та глибші наслідки проникнення асиметрії у його функціонування. Відсутність чи обмеженість конкретних ринків має серйозні наслідки для функціонування інших ринків [21]. Особливо непрогнозовано подібна ситуація спрацювала в українській економіці. Фіксується широка управлінсько-економічна проблема загострення інформаційної асиметрії на внутрішньому ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стрімке зростання інформаційної асиметрії на внутрішньому ринку України, особливо у нефінансовому секторі національної економіки, розглядалися науковцями і практиками, як правило, побіжно та/або у контексті розгляду окремих аспектів вад української економічної системи загалом. Зокрема до подібної тематики звертались А. Гриценко та Т. Кричевська [2], О. Дудкін та В. Шербаченко [4], Я. Жаліло, Д. Покришка та Я. Белінська [13], В. Ковальчук [11], Т. Тишук та О. Іванов [14], Д. Браун, Дж. Ерл та А. Телетді [15] і інші. Узагальнення праць перерахованих і низки інших авторів дозволяє на основі піонерних досліджень Дж. Стігліца [21], Д. Канемана [18] і Е. Острум [19] щодо природи інформаційної асиметрії та інституційних передумов функціонування ринків, а також фактичних статистичних даних, що описують основні риси внутрішнього ринку України, сформувати нові уявлення про перебіг економічних процесів до економічної кризи і на цей час.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Посткризова ситуація в національній економіці вказує на характерні особливості трансформації організаційно-інституційної структури національного господарства. Гостро розкриваються інституційні перешкоди для системних економічних реформ. Так наслідки економічної кризи і антикризових заходів уряду формують появу нових норм і правил ведення економічної діяльності у посткризовій економіці. Виникають неоднозначні реакції економічних агентів, зокрема провідних фінансово-промислових груп, на ту чи іншу зміну чи потенційну зміну правил на звичних для них ринках, загострюються існуючі вади та з'являються нові ризики у функціонуванні внутрішнього ринку країни.

Звідси, метою статті є встановлення інституційних передумов і причин загострення інформаційної асиметрії на внутрішньому ринку України задля їх подолання у майбутньому.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Наслідки кризи спричинили негативний вплив на стан національної економіки, зокрема скорочення на 14,8 % ВВП країни і знецінення національної валюти на 52 % у найгостріший період її розгортання в Україні [12, с. 10]. У структурному зрізі економіка не змінилася. З 2007 по 2009 роки національна економіка втратила лише 3 % підприємств, а рівень зайнятості скоротився на 9,6 %. Тобто за два роки кризи відбулося таке саме зростання частки безробітних, як за попередній трирічний період, і припинила свою діяльність така сама кількість підприємств, яка була створена за один передкризовий рік [3]. Проте відбулася якісна селекція підприємств шляхом перерозподілу підприємств за формою ведення підприємницької діяльності у напрямку подрібнення суб'єктів господарювання, що працюють на внутрішньому ринку [1, с. 19].

Між тим застосування антикризових заходів 2010-2013 років практично не вплинуло на перебіг такого структурування (подрібнення підприємств) та зміцнення підприємств, що залишилися на ринку. Відтак загрозливою стає тенденція до вичерпування можливостей збереження стійкості підприємств шляхом їхньої самостійної реорганізації. З 2012 року подрібнення поступово припинилося і розпочалося загальне зниження кількості підприємств за групами (великі, середні, малі та мікропідприємства) на понад третину від докризового рівня. Це означає, по-перше, що швидко закріплюється монополізація внутрішнього ринку країни, по-друге, відбулося практично повне виснаження традиційних для української економіки ринкових ніш на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Тобто виникли ситуації спричинені діями чи бездіяльністю держави на ринку країни. Так, вади посткризових реформ (наприклад, часта зміна податкового, митного законодавства, регуляторних норм і обмежень тощо) поряд з консолідацією вертикалі органів державної влади поступово обмежили можливості маневрування економічних агентів на ринку і переходу з однієї ринкової ніші до іншої, коли кожен економічний агент, маючи власні межі раціональної поведінки, активізує власну економічну діяльність [10]. Це в умовах розгортання внутрішньої інституційної кризи [13, с. 72] за наслідками світової економічної кризи спричинило прагнення економічних агентів до закріплення «status quo» на внутрішньому ринку, відбулося своєрідне «замикання» окремих ніш і сфер господарської діяльності від потенційної появи конкурентів (входу нових гравців на певний ринок). Підприємства, які тим чи іншим чином набули місця лідерів на окремих ринках, прагнуть до збереження власної переваги на них і, як правило, самоусуваються від діяльності у суміжних сферах. Відбулося закріплення галузевості у економіці – масштаб монополізму зріс.

Поряд з цим у посткризовий період купівельна спроможність громадян знижується. Зворотним атрибутом цього є зростання роздрібною торгівлі на протигагу оптової, коли використання підприємцями різноманітних знижок та здешевлення товарів для їхнього швидкого розпродажу супроводжується зменшенням оптових замовлень на нові групи товарів. Зниження попиту загострює проблеми конкурування економічних агентів на внутрішньому ринку, що звужується до масштабів соціально значущих товарів. Відтак серед економічних агентів зростає зацікавленість нішами соціальних і суспільних товарів, робіт і послуг, оскільки це сприяє розширенню чи підтриманню масштабу виробництва [4]. Зокрема, така ситуація спостерігається через скорочення ніш товарів і послуг не критичного споживання (туризм, розваги, громадське харчування та подібне). Така поведінка не завжди відповідає потенційним очікуванням управління і залежить від міри усвідомлення власних соціальних і економічних цінностей підприємцем (власниками підприємства) в умовах необхідного балансу вигод і витрат. Крім того, особливе значення мають рівень сприйняття державних соціально-економічних ініціатив і ринкова поведінка безпосередніх споживачів продуктів на ринках, що подекуди залежить більше від психологічного стану людини (покупця), ніж його дійсних бажань щодо набуття певної вигоди [18]. Наприклад, для громадян це недовіра до банківських установ (відмова від споживчого кредитування, упередження до банківської форми заощадження та подібне), сумнівне надання переваги імпорнтним продуктам тощо.

Відтак попит на внутрішньому ринку «соціалізувався», що вказало на виснаження традиційних для української економіки внутрішніх ринкових ніш.

У підсумку, погіршення стало низького рівня конкурентності на внутрішньому ринку України [8] унаслідок не коректних посткризових дій управлінців на сьогодні не дозволяє уряду отримувати об'єктивну та швидко інформацію про стан певного товарного ринку. У макроекономічному розрізі перебіг наслідків кризи в Україні підтвердив, що негативні поведінкові реакції економічних агентів не обмежуються фінансовим сектором економіки і поширюються у сфері виробничих галузей зі зростаючою швидкістю залежно від рівня зниження конкуренції на внутрішніх ринках [2]. Коли в умовах швидкої зміни ситуації на ринках органи державної влади не отримують повноцінну інформацію про дійсний стан речей у економіці, це різко обмежує їхню здатність до вироблення адекватних антикризових заходів. Фактично, органи державної влади вирішують тактичні (оперативні) проблеми минулого стану ринків, тоді як у економіці виникають нові проблеми, що часто не пов'язані з попередніми.

Зокрема типові дії управлінців припускають, що об'єктивна інформація про вигоди і витрати на ринку існує і може бути використана зацікавленими сторонами без додаткових зусиль. Проте прямі розрахунки, що використовуються в поточних економічних ситуаціях економічними агентами (особливо інвесторами), не пов'язані з монетизованими витратами і вигодами. Учасники, які активно задіяні в таких ситуаціях, можуть мати точні (об'єктивні) судження про витрати і вигоди альтернативних регуляторних правил, беручи до уваги різноманітність монетизованих та немонетизованих вигод. Це відбувається, оскільки швидкість реакції органів державної влади обмежена управлінським ланцюгом і офіційними статистичними даними. Відтак управлінці постійно відстають від ситуації на ринках, на відміну від безпосередніх учасників ринків. У кризовий період це відчувається особливо гостро на неконкурентних ринках, оскільки на ринку найповнішою інформацією володіє не орган державної влади, а економічний агент – лідер певного ринку чи монополіст, що об'єктивно має найкращі можливості представити свої інтереси перед повноваженим регуляторним органом [19, с. 63].

Тому в українських умовах саме монополісти швидше отримали такі антикризові регуляторні правила (або виключення з них), які надали їм найбільших переваг, проте загальний стан ринку погіршився. Це прямо спостерігалось та спостерігається в Україні у автомобілебудуванні, комерційних і пасажирських перевезеннях, у імпорнтній та експортній діяльності за певними товарними групами та інше.

У цьому випадку, потенційні інвестори (іноземні та вітчизняні підприємства тощо), як і інші учасники ринку, це усвідомлюють, і тому, незважаючи на анонсовані державою монетизовані вигоди, намагатимуться вийти з монопольного ринку раніше, ніж держава спробує ввести будь-які антикризові заходи.

Такий перебіг підкреслює, що вади ринку мають симетричну пов'язаність з вадами держави і обумовлюються асиметричною інформацією між учасниками ринку. Вона є складовою кожної з таких вад. Тому загострення асиметричності (спотворення) інформації провокує спрацювання певної окремої вади, що виявляється у кризових явищах в економіці будь-якої країни, особливо у перехідних економіках.

Кризові ситуації на ринку провокують посткризову інформаційну асиметрію, що створює ризики і загрози для нової кризи чи повторення попередньої. Виникнення згаданих вище наслідків інформаційної асиметрії після кризи є неминучим, проте масштаб впливу залежав від структуризації ринків, коли ринки не структуровані, як в Україні, небажані для економіки реакції учасників ринку зростають понад очікування управлінців у разі [21]. Тому практично неможливо визначити єдині універсальні пропорції регуляторного впливу на економічне середовище без встановлення особливостей ринку певної країни, інституційного характеру механізмів ринкового саморегулювання на конкретному ринку.

До цього часу до інституційних вад українського внутрішнього ринку належить:

- панування неформальних (тіньових) домовленостей в укладанні комерційних угод. У структурі економіки України спостерігається значна диспропорція за концентрацією виробництва між великим бізнесом, середнім, малим і мікро підприємництвом [5, с. 5]. За цих умов (стійкості ринків значних підприємств) зростання кількості укладених угод у докризовий період відбувалося завдяки приросту кількості виключно малих підприємств (в середньому на 4 % щорічно). Проте у кризовий період потенційна кількість подібних угод, за обсягом продукції малих підприємств, зросла у 4 рази внаслідок переформатування середніх підприємств у малі та зростання на 18 % кількості фізичних осіб – підприємців. Таким чином, загальне дотримання комерційних угод на внутрішньому ринку сталося завдяки заходам подрібнення суб'єктів господарської діяльності. Тобто більшість комерційних угод укладаються в економіці з одиничними партнерами на особистісному (неформальному) рівні;

- переважання посередницьких структур у маркетингових ланцюгах. У структурі операційних витрат за видами економічної діяльності понад половина витрат та обсягів реалізації продуктів припадає на малі посередницькі та торгівельні організації [3]. Оскільки такі підприємства в умовах низького рівня економічної свободи (155 місце за індексом економічної свободи) [17] і нерозвинутих умов ведення бізнесу в країні (112 місце у рейтингу Doing Business-2014) [16] мають вищу еластичність на ринку. Вони позбавлені будь-яких прав власності на продукти за торгівельними операціями, тобто природно виступають у ролі неформальних гарантів комерційних угод між контрагентами. Проте їх значне поширення створює негативний тиск на ціни для кінцевих споживачів;

- галузеве субсидування суб'єктів господарювання та підприємницької діяльності. Поширенням залишається використання через окремі статті видатків державного бюджету України, цільові асигнування чи трансферти. Це призводить до викривлення ринків на користь окремих економічних агентів. Прикладом такого викривлення є реалізація положень Програми економічних реформ на 2010-2014 роки. Вона орієнтувалася на заохочення свободи у торгівлі (швидкий вихід на ринок, скасування дозвільних процедур тощо). Проте її рівень і до реформ перевищував середньоєвропейський показник і більшість показників країн-сусідів [17]. Тому зросла не ділова активність і вирівнювання структурних диспропорцій на внутрішньому товарному ринку країни, а зовнішньоекономічна діяльність підтримуваних суб'єктів. Зокрема імпорнтна діяльність, що відтворили передкризову ситуацію 2008 року;

- неоднозначність економічних обґрунтувань пільгових режимів. Регуляторні дії уряду із стимулювання підприємництва зводяться до однотипних заходів

прямої підтримки окремих підприємств [12, с. 25], часто з невизначеною формою власності, а також неоднозначним значенням для економіки країни [9]. Зокрема основним засобом підтримки є державні закупівлі (58 % від загальної підтримки у грошовому виразі). При цьому вони та інші стимули, як правило, зорієнтовані на групу «великі» (88,6 % від загальної кількості великих підприємств) і «середні» (46,2 %) підприємства. Це в умовах значної концентрації виробництва в Україні [5, с. 5] означає, що різні «пільги» отримують всі основні підприємства-великі виробники. Тобто зникає економічний зміст таких пільг, особливо на тлі високої частки закупівель за державні кошти у підприємств-пільговиків;

- *не ринкове тарифне регулювання цін.* В Україні широко застосовується практика адміністративного регулювання ціноутворення і тарифів при високій частці виключень з антимонопольного законодавства щодо певних видів товарів чи галузей економіки. Це позбавляє можливості цінової конкуренції на національному ринку. Відбувається значне зростання фіскального тягаря для усіх успішних підприємств, що стимулює застосування різноманітних схем трансферного ціноутворення [14]. У цьому ж контексті показовою стає вітчизняна практика виходу з національного ринку, що жодним чином не пов'язується економічними агентами з рівнем економічної продуктивності окремого підприємства [15]. Таким чином існуюча система стимулів економічних відносин в Україні не заохочує ведення ефективної господарської діяльності;

- *обтяженість податкового адміністрування.* Незважаючи на проведені реформи, податковий тиск зберігся, незважаючи на зменшення кількості і часу обробки податкових платежів [20]. При цьому величина податкових ставок не відіграє ключової ролі у формуванні сприятливого фіскального середовища в Україні. Першість залишається за вадами державної політики узагалі. Наприклад, зниження ставки податку на прибуток на 6 в. п. і прогнозоване до 19 %, а також надання податкових пільг окремим групам суб'єктів господарювання не стало визначальним чинником пом'якшення податкового навантаження. Зберігаються непрозорі схеми у стягненні податкових платежів (ПДВ тощо) і надмірна зарегульованість адміністрування податків [7]. Зокрема у добувній промисловості, будівництві та інвестиційній сфері [6];

- *вибіркова адміністративна дискримінація.* Не прогнозована зміна регуляторних норм щодо пом'якшення чи надання жорсткості умовам для ведення підприємницької діяльності спонукає економічних агентів до досягнення короткострокової окупності будь-яких вартісних підприємницьких проєктів, зокрема інфраструктурних і житлових. Так протягом докризового і післякризового періоду надання послуг з будівельно-монтажних робіт дозволяло досягти окупності швидше ніж за три-п'ять років [3]. Тобто економічні агенти не маючи значних вільних власних ресурсів перекладають ризики від власної діяльності на кінцевих споживачів, що сприяє значному зростанню цін на різні продукти та послуги для кінцевих споживачів.

Таким чином, наведені інституційні особливості вказують на проблему управління в економічній сфері, що полягає у функціонуванні адміністративної практики управління економікою в умовах відсутності єдиного центру прийняття господарських рішень. Відтак з огляду на відсутність позитивного досвіду конкуренції поза такої практики законодавчо прагнення національних економічних агентів (як правило, тих чи інших підприємств із домінуючим становищем на ринку) до реалізації протекціонізму держави щодо них, зокрема вчинення різноманітних лобістських заходів із отримання певних переваг у сфері власного функціонування основних економічних агентів та опір будь-яким реформам національної економіки на політичному рівні. Сучасний стан консервується та різко зростає ймовірність повторення загострення економічної кризи в Україні.

Висновки з даного дослідження. Отже, загострення інформаційної асиметрії на ринку країни, в першу чергу, пов'язано із дезорієнтованістю управлінців унаслідок збереження адміністративних практик регулювання ринку на тлі посилення конкурентного і лобістського тиску національних економічних агентів, що так чи інакше домінують на окремих ринкових нішах. Гостро постає потреба переформатування функціонуючих інституційних підвалин і формального, і неформального характеру щодо засад ведення господарської діяльності в Україні, формування повноцінного конкурентного середовища на внутрішньому ринку. Проте спроби повсюдної зміни «правил гри» порушують інтереси основних монополістів (великі підприємства, фінансові установи та подібне) у економіці країни, що переносить проблеми економічного зростання з економічної в соціальну площину, процес модернізації економіки перебуває під загрозою блокування.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У цьому контексті, подолання означених інституційних вад розвитку економіки країни лежить у площині зниження рівня опору економічних агентів реформам шляхом встановлення «пілотних» середньострокових реформ у тих сферах економічної діяльності, де підприємства зацікавлені у реформуванні свого економічного середовища і управлінські дії органів державної влади прямо не порушуватимуть інтереси ключових найсильніших гравців на національному ринку або/та будуть опосередковано їх посилювати.

Список використаних джерел.

1. Бережний Я. В. Проблеми та шляхи формування сприятливого інституційного середовища для підприємницької діяльності в Україні: аналіз. доп. / Я. В. Бережний, Д. В. Ляпін, Д. С. Покришка; за ред. Я. А. Жаліло. – К.: НІСД, 2014. – 80 с.
2. Гриценко А. А. Формування інформаційно-поведінкової парадигми монетарної політики / А. А. Гриценко, Т. О. Кричевська // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 46-69.
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Дудкін О. В. Формування комплексу ринкових сигналів соціально-відповідального підприємства / О. В. Дудкін, В. О. Щербаченко // Механізми регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 2. – С. 165-175.
5. Звіт Антимонопольного комітету України 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schem=main>
6. Звіт з конкурентоздатності України / Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Presentation_of_the_Report_on_Competitiveness_of_Ukraine_2011.pdf
7. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.feg.org.ua/docs/Presentation_of_the_Report_on_Competitiveness_of_Ukraine_2011.pdf
8. Звіти Антимонопольного комітету України за 2010, 2011, 2012, 2013 роки [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/103174>
9. Інформація про юридичні особи, які за результатами інвентаризації «не визнані» органами управління по яких утворено облік (за результатами роботи Комісії), станом на 1 березня 2012 року / ФДМУ [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/diagr_28032012.pdf
10. Канеман Д. Рациональный выбор, ценности и фреймы / Д. Канеман, А. Тверски // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 4. – С. 31-42.
11. Ковальчук В. Моделі ринків з асиметричною інформацією у дослідженнях Нобелівських лауреатів / В. Ковальчук // Вісник ТНЕУ. – 2009. – № 3. – С. 123-132.
12. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки України / Д. С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін, Я. В. Белінська [та ін.]. – К.: НІСД, 2010. – 72 с.
13. Післякризовий розвиток економіки України : засади стратегії модернізації / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Белінська, Я. В. Бережний [та ін.]. – К.: НІСД, 2011. – 166 с.
14. Тишук Т. Державне регулювання трансфертного ціноутворення в Україні як засіб протидії відпливу капіталу / Т. Тишук, О. Іванов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>
15. Brown D. The productivity effects of privatization: Longitudinal estimates from Hungary, Romania, Russia, and Ukraine / D. Brown, J. Earle, A. Telegdy // Journal of Political Economy. – 2007. – Vol. 114. – P. 61-99.
16. Doing business 2014. International Finance Corporation. The World Bank Group. [Електронний ресурс] / . – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreconomies/ukraine>
17. Index of Economic Freedom 2014. The Heritage Foundation & The Wall Street Journal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine>
18. Kahneman D. Maps of bounded rationality: a perspective on intuitive judgment and choice. Nobel Prize Lecture, December 8, 2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2002/kahnemann-lecture.pdf
19. Ostrom E. Governing the commons. The Evolution of institutions for collective action. – NY : Cambridge University Press, 1990. – 181 p.
20. Paying Taxes 2014. PricewaterhouseCoopers [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/download-order.jhtml>
21. Stiglitz J. E. Information and the change in the paradigm in economics. Nobel Prize Lecture, December 8, 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2001/stiglitz-lecture.html

References.

1. Berezhnyi, Ya. V., Lyapin, L. V. and Pokryshka, D. S. (2014), *Problemy ta shliakhy formuvannya spriyatlyvoho instyutysijnoho seredovyscha dlia pidpriemnyts'koi diial'nosti v Ukraini* [Problems and ways of creating an enabling institutional environment for business in Ukraine], NISS, Kyiv, Ukraine
2. Hrytsenko, A. A. and Krychevs'ka, T. O. (2007), "Formation information and behavioral paradigms of monetary policy", *Ekonomichna teoriia*, vol. 2, pp. 46-69
3. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2014), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 21 Sep 2014)
4. Dudkin, O. V. and Scherbachenko, V. O. (2010), "Formation of complex market signals socially responsible company", *Mekhanizmy rehuliuвання ekonomiky*, vol. 3, part 2, pp. 165-175
5. The official site of The Antimonopoly Committee of Ukraine (2014), "Report of the Antimonopoly Committee of Ukraine 2013", available at: <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=103172&schema=main> (Accessed 21 Sep 2014)
6. The official site of The Fund "Effective management" (2013), "Report competitiveness of Ukraine 2011", available at: http://www.feg.org.ua/docs/Presentation_of_the_Report_on_Competitiveness_of_Ukraine_2011.pdf (Accessed 15 May 2013)
7. The official site of the Fund "Effective management" (2013), "Report on the competitiveness of regions of Ukraine 2011", available at: http://www.feg.org.ua/docs/Presentation_of_the_Report_on_Competitiveness_of_Ukraine_2011.pdf (Accessed 15 May 2013)
8. The official site of The Antimonopoly Committee of Ukraine (2014), "Reports Antimonopoly Committee of Ukraine for 2010, 2011, 2012, 2013", available at: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/103174> (Accessed 21 Sep 2014)
9. The official site of The State Property Fund of Ukraine (2014), "Information on legal entities that the results of inventory "not recognized" authorities on which records are sorted (as a result of the Commission), as of March 1, 2012", available at: http://www.spfu.gov.ua/ukr/reports/diagr_28032012.pdf (Accessed 30 Aug 2012)
10. Kahneman, D. and Tverski, A. (2003), "Rational Choice, values and frames", *Psihologicheskij zhurnal*, vol. 4, part 24, pp. 31-42
11. Koval'chuk V. (2009), "Models of markets with asymmetric information in the research of Nobel Laureates", *Visnyk TNEU*, vol. 3, pp. 123-132
12. Pokryshka, D. S., Zhalilo, Ya. A., Liapin, D. V., Belins'ka Ya. V. and other (2010), *Mekhanizmy rozvytku pidpriemnyts'tva v umovakh postkryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy* [Mechanisms of entrepreneurship in terms of post-crisis economic recovery in Ukraine], NISS, Kyiv, Ukraine
13. Zhalilo, Ya. A., Pokryshka, D. S., Belins'ka, Ya. V., Berezhnyi, Ya. V. and other (2011), *Pisliakryzovyy rozvytok ekonomiky Ukrainy : zasady stratehii modernizatsii* [Post-crisis development of Ukraine's economy: principles of a strategy to modernize], NISS, Kyiv, Ukraine
14. The official site of the National Institute for Strategic Studies (2014), "Tyschuk, T. and Ivanov, O. (2013), "Policy of Transfer Pricing in Ukraine as a means of combating capital flight". Policy Briefing", available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/> (Accessed 21 Sep 2014)
15. Brown, D., Earle, J. and Telegdy, A. (2007), The productivity effects of privatization: Longitudinal estimates from Hungary, Romania, Russia, and Ukraine, *Journal of Political Economy*, vol. 114, pp. 61-99.
16. The official site of The World Bank Group (2014), "Doing business 2014 Ukraine", available at: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine> (Accessed 21 Sep 2014)
17. The official site of The Heritage Foundation & The Wall Street Journal (2014), "Index of Economic Freedom 2014 Ukraine", available at: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine> (Accessed 21 Sep 2014)
18. The official site of the Nobel Prize (2014), "Kahneman, D. (2002), "Maps of bounded rationality: a perspective on intuitive judgment and choice". Nobel Prize Lecture", available at: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economics/laureates/2002/kahnemann-lecture.pdf (Accessed 21 Sep 2014)
19. Ostrom, E. (1990), *Governing the commons. The Evolution of institutions for collective action*, Cambridge University Press, NY, USA
20. The official site of PricewaterhouseCoopers (2014), "Paying Taxes 2014 Ukraine", available at: <http://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/download-order.jhtml> (Accessed 21 Sep 2014)
21. The official site of the Nobel Prize (2014), "Stiglitz, J. (2001), "Information and the change in the paradigm in economics". Nobel Prize Lecture", available at: http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/economic-sciences/laureates/2001/stiglitz-lecture.pdf (Accessed 21 Sep 2014)

Стаття надійшла до редакції 20.09.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"